

Nr 594.

Av herr Jansson i Kalix m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 124, angående anslag för budgetåret 1951/52 till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Av proposition nr 124 (s. 42—43) framgår att 1948 års sakkunniga för vissa bostadsförbättringsfrågor den 5 december 1949 avgivit ett betänkande angående åtgärder för förbättring av bostadsförhållandena på vissa orter med särskilt höga byggnadskostnader. Ehuru de sakkunnigas förslag i hudsak tillstyrkts av remissinstanserna (se nedan), har chefen för socialdepartementet icke varit beredd att i propositionen ta ståndpunkt därtill.

I det följande lämnas till en början en sammanfattande redogörelse för bakgrunden till de sakkunnigas förslag.

Inom de nordligaste och mera avlägsna delarna av Norrland äro de naturliga förutsättningarna för näringslivet ofta sämre än i övriga delar av landet. Otillfredsställande arbetstillfällen ta sig uttryck i låga inkomster för befolkningen och en relativt stor understödsfrekvens. Man bör trots detta inte räkna med att dessa trakter skola avfolkas. Bland annat finnes behov av arbetskraft för skogarnas skötsel, för vägarbeten m. m. Vidare utgör turisttrafiken en faktor, som bör mana till försiktighet med omdömen om de framtida utkomstmöjligheterna i här åsyftade bygder i Norrland. Den befolkning, som allt fortfarande kommer att vara bosatt där, kan göra anspråk på att i stort sett få leva under villkor likvärdiga med dem som tillkomma befolkningen inom landet i övrigt. Man bör även beakta, att man här har att göra med gränskommuner med de problem detta kan medföra.

I den mån isolerade bebyggelser förekomma inom ifrågavarande trakter, är det emellertid i princip att förorda, att dessa efter hand nedläggas. En koncentration av bebyggelsen bör eftersträvas.

Allvarliga brister karakterisera bostadsförhållandena i de nordligaste delarna av landet. Dessa brister tyda på att den samhälleliga verksamheten på bostadsområdet ej medgivit en anpassning efter de särskilda förhållanden, som råda i dessa avlägsna trakter.

I stort sett kan man säga, att byggnadskostnaderna äro högre i Norrland och särskilt övre Norrland än i andra delar av landet. Kostnadsstegringen är särskilt framträdande, när byggenskapen sker på platser långt avlägsna från de centrala orterna inom respektive huvudområden. Dessa förhållanden ha i de sakkunnigas utredning belysts genom en del sifferuppgifter. De höga byggnadskostnaderna kunna sägas utgöra led i den allmänna dyrheten inom ifrågavarande områden.

Om man vill sörja för att även nu avsedda bygder skola kunna utnyttja det allmännas bostadspolitiska åtgärder, är det uppenbarligen angeläget att söka undanröja orsakerna till de höga kostnader, som där belasta bostadsbyggandet. En väsentlig orsak till dessa utgöres av höga transportkostnader,

som fördyra materielanskaffningen. Transportkostnaderna påverkas icke endast av avstånden i och för sig utan även av i vad mån möjlighet att utnyttja järnväg eller annan reguljär linjetrafik står till buds eller det blir nödvändigt att särskilt beställa fordon för transporterna. Redan transporterna medelst den reguljära linjetrafiken kunna ställa sig mycket dyra, när det är fråga om långa avstånd. Ur de synpunkter, varom nu är fråga, skulle uppenbarligen en förbättring av kommunikationer, taxe- och andra transportvillkor vara önskvärd för övre Norrlands del.

De sakkunniga ha även framfört en del synpunkter i fråga om framställningen av byggnadsmaterial och beträffande tillgången på byggnadskunnig arbetskraft inom här avsedda trakter.

Enligt vad de sakkunniga framhållit bör man emellertid, även om man på de vägar, som sålunda omnämnts, bör kunna i viss mån nedbringa de speciellt höga bostadskostnaderna i avlägset belägna kommuner eller delar av kommuner, ej hysa alltför stora förväntningar härvidlag. I det aktuella läget måste man från det allmännas sida vidtaga effektiva åtgärder av innebörd att de höga byggnadskostnader, som nu faktiskt äro för handen, icke få utgöra ett hinder för den sanering av bostadsbeståndet i ifrågavarande kommuner, som är trängande nödvändig.

I detta syfte föreslå de sakkunniga, att inom kommun eller del av kommun, där en önskvärd sanering av bostadsbeståndet försvåras genom särskilt höga byggnadskostnader, den räntefria, stående delen av egnahemslån och förbättringslån skall kunna utgå med högre belopp än nuvarande maximibelopp. Det bör ankomma på bostadsstyrelsen att bestämma, inom vilka områden sådan höjning skall få ske. Har dylik bestämmelse meddelats, skall inom därmed åsyftat område den räntefria, stående delen av lån få höjas med belopp motsvarande den del av godkänd byggnadskostnad, som med mer än fem procent överskjuter av bostadsstyrelsen fastställd baskostnad. Dock skall höjning få ske högst intill 7 000 kronor beträffande egnahemslån till enfamiljshus och högst intill 9 000 kronor beträffande egnahemslån till tvåfamiljshus samt till motsvarande belopp beträffande förbättringslån. Baskostnaden bör beräknas på grundval av byggnadskostnadernas genomsnittliga höjd inom tätorter i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. I den mån det skulle visa sig, att byggnadskostnaderna vore anmärkningsvärt höga även i någon annan del av landet, jämförlig med de närmast åsyftade trakterna i Norrland, bör den ifrågasatta anordningen under motsvarande förutsättningar få tillämpas också där. Baskostnaden bör emellertid fastställas enhetligt utan hänsyn till förhållandena i andra län än de nyss nämnda.

De sakkunnigas förslag ha, såsom förut antytts, i stort sett tillstyrkts av socialstyrelsen, länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, länsbostadsnämnderna i samma län och i Kopparbergs län ävensom Svenska stadsförbundet och Svenska landskommunernas förbund. Icke hel-

ler statskontoret och bostadsstyrelsen ha i princip haft något att erinra mot att kompensation för dyrheten inom vissa områden skall lämnas genom höjning av egnahems- respektive förbättringslånets räntefria stående del. Dessa myndigheter ha emellertid uttalat sig för vissa begränsningar i förhållande till de sakkunnigas förslag. Sålunda har statskontoret hållit före, att ett beräkningssätt, där den räntefria stående delen av lån får höjas med ett belopp som motsvarar en viss begränsad del, förslagsvis två tredjedelar, av den baskostnaden överskjutande delen av byggnadskostnaden, skulle vara vida lämpligare och mera ägnat att mana till återhållsamhet med utgifter. Och bostadsstyrelsen har — förutom vissa mera tekniska synpunkter, varom mera nedan — framhållit som sin mening, att det föreslagna systemet borde begränsas till avsidens belägna inlandskommuner inom Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Gentemot statskontorets förslag till begränsning av subventionsbeloppet stå emellertid uttalanden från vissa av de hörda länsorganen och av Svenska landskommunernas förbund till förmån för högre subventionsbelopp. Och den av bostadsstyrelsen förordade begränsningen av tillämpningsområdet motsäges av uttalanden från vissa andra remissinstanser. Förutom i de hänseenden, som nu nämnts, ha erinringar mot de sakkunnigas förslag endast framförts av bostadsstyrelsen som — med tillstyrkande av förslaget i princip — framhållit följande i fråga om dess praktiska tillämpning:

Att, såsom utredningen föreslagit, räkna fram kapitalsubventionens höjning i det enskilda fallet ur skillnaden mellan godkänd kostnad och en på visst sätt uträknad baskostnad torde medföra olägenheter. Eftersom kostnaderna för ett byggnadsföretag kunna beräknas med endast begränsad exakthet, blir rättvisan vid ett dylikt förfarande icke tillgodosedd såsom man tänkt sig. Bostadsstyrelsen anser därför, att det vore enklare och bättre att här, på motsvarande sätt som vid tillägglångivningen, tillämpa ett system med fasta subventioner. I överensstämmelse härmed bör — med utgångspunkt från ortens byggnadskostnadsnivå — för varje ort fastställas det belopp, varmed kapitalsubventionen skall utgå vid nybyggnad. Detta belopp bör gälla såsom maximibelopp för kapitalsubvention även vid ombyggnad. Vidare bör det procenttal fastställas, med vilket subventionen skall beräknas vid ombyggnad och förbättring. Vad beträffar företag av den sistnämnda kategorien förutsätter styrelsen, att sådan räntefri, stående del av förbättringslån, varom här är fråga och som skall utgöra kompensation för onormalt höga byggnadskostnader, skall beviljas utan behovsprövning.

De frågor, som diskuterats i bostadsstyrelsens sist återgivna uttalanden, äro av mera teknisk natur och avse den praktiska tillämpningen av de sakkunnigas förslag. Statsmakterna torde kunna ta ståndpunkt till huvudpunkterna i detta förslag utan hänsyn till detaljfrågorna, vilka kunna hänskjutas till avgörande i samband med att Kungl. Maj:t meddelar närmare bestämmelser om tillämpningen. Den tveksamhet, som chefen för socialdepartementet ansett kunna råda i fråga om anordnandet av åsyftad bostadshjälp, synes ej heller ha föranletts av bostadsstyrelsens detaljerinringar utan av

farhågor, dels för att det föreslagna stödet i åtskilliga fall skulle bli otillräckligt och dels för att svårigheter skulle föreligga att klart uppdraga gränserna för en utvidgad subventionsverksamhet. Även om tvekan skulle kunna råda i något hänseende, synes emellertid detta icke utgöra tillräckligt skäl att låta de bekymmersamt ställda befolkningskategorier, varom nu är fråga, år efter år få vänta på en förbättring av bostadsförhållandena. I stort sett är det främst i Norrland och Dalarna, som sådana fall förekomma som de sakkunnigas förslag avser att komma till rätta med. Om man utgår härifrån, synes det försvarligt att åtminstone tills vidare begränsa de åsyftade bestämmelsernas tillämpning till dessa områden. Dock synes Kungl. Maj:t böra ha befogenhet att i särskilda fall medgiva, att tillämpningen utsträcker till annat område.

Vad härefter angår subventionens storlek, synas de av de sakkunniga föreslagna begränsade höjningarna av den räntefria stående delen av egna-hemslån och förbättringslån kunna godtagas. Även om ej heller de sålunda åsyftade höjda subventionsbeloppen kunna ge tillräcklig hjälp under alla förhållanden, bör man kunna räkna med att dessa belopp, så som de fastställts i anslutning till byggnadskostnaderna på olika orter, i många fall skola medgiva en bostadsförbättring, som eljest icke skulle kunna komma till stånd.

Som ett skäl att vänta med ett ståndpunktstagande till de sakkunnigas förslag har i propositionen hänvisats till att man bör avvakta erfarenheter av den försöksverksamhet beträffande nybyggnad av enkel standard, som bostadsstyrelsen skall bedriva. Härmed avses, att förbättringslån försöksvis skall kunna beviljas i sådana fall, då nybyggnad ger lägre produktions- och årskostnader än ett förbättringsarbete i vanlig mening. Att märka är emellertid, att förbättringslån — bortsett från lån till vissa installationer — äro avsedda för bostäder, som icke beräknas få stadigvarande användning för framtiden, och att denna förutsättning även ligger bakom tanken på sådana bostadshus av enkel standard som nyss nämnts. Om man såsom departementschefen skjuter dessa hus i förgrunden, betyder det att man allmänt sett finner bosättningen i Norrlands glesbebyggda kommuner böra ställas på avskrivning. Detta kan emellertid knappast vara departementschefens mening. För övrigt har departementschefen i proposition nr 144 till 1950 års riksdag (s. 17) framhållit, att verksamheten med ersättningsbyggnader av enkel standard bör, såsom bostadsstyrelsen förutsatt och särskilt understrukits av de sakkunniga för vissa bostadsförbättringsfrågor, »bedrivas med den allra största försiktighet». Det bör också uppmärksammas, att lån till dylika ersättningsbyggnader ej kan kombineras med familjebostadsbidrag, vilket är särskilt betydelsefullt för de många barnrika familjerna i övre Norrland. Av det sagda framgår att nyssnämnda försöksverksamhet ej rimligen bör få gå i vägen för en sanering på längre sikt av bostadsförhållandena inom eftersatta områden, särskilt i övre Norrland.

Enligt vad ovan påpekats kan det förutsättas, att ej heller de av de sakkunniga föreslagna högre subventionsbeloppen kunna ge tillräcklig hjälp under alla förhållanden. Av bostadsstyrelsen framlagd, i proposition nr 124 anmäld utredning angående vissa åtgärder för förbättring av bostadsbeståndet inom Karesuando kommun synes utvisa, att här speciella skäl tala för längre gående åtgärder än enligt de av de sakkunniga föreslagna grunderna. Det synes önskvärt, att dessa senare i första hand utnyttjas för underlåtande av en bostadssanering även i nämnda kommun men att Kungl. Maj:t har möjlighet att med hänsyn till de alldeles särskilda svårigheterna där besluta om speciella stödåtgärder. Dessa torde icke böra hänföras enbart till förbättringslån, såsom departementschefen förordat, utan även till egnahemslån. Det bör uppmärksammas att, i den mån sålunda räntefria stående lån beviljas utöver de av de sakkunniga föreslagna maximibeloppen och detta motiveras av speciellt höga byggnadskostnader, åtgärderna likväl ligga fullt i linje med de sakkunnigas förslag, ehuru dessa ansett sig ej kunna underlåta att upptaga vissa gränser för huru långt byggnadskostnaderna skola utgöra grund för en höjning av den räntefria stående delen av lån.

Under återopande av det anförda hemställes,

att riksdagen måtte

dels besluta, att den räntefria stående delen av egnahemslån och förbättringslån må, i huvudsaklig anslutning till vad och förbättringslån må, i huvudsaklig anslutning till vad som föreslagits av 1948 års sakkunniga för vissa bostadsförbättringsfrågor, kunna beviljas med förhöjt belopp på orter, företrädesvis i Norrland och Dalarne, med särskilt höga byggnadskostnader,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i fråga om egnahemslån och förbättringslån till bostäder inom Karesuando kommun medgiva ytterligare höjning av den räntefria stående delen av lån, där så erfordras med hänsyn till de särskilda förhållandena inom nämnda kommun.

Stockholm den 10 april 1951.

Ivar Jansson

i Kalix.

Fritz Persson.

Harald Kärrlander.

Helge Lindström.

Gösta Skoglund.

Sigfrid Jonsson.

Evald Ericsson

i Sörsjön.

Ragnhild Sandström.

Magnus Nilsson.

John G. Löfroth.

Verner Hedlund.

Nils Jönsson

O. E. Sandberg.

i Rossbol.

Märta Boman.

J. O. Gavelin.

Hildur Ericsson.

Uddo R. Jacobson.

Alg. Gunnarsson.

Olof W. Wiklund.